

A SZERB-HORVÁT MEGEGYEZÉS

A MIKOR a Cvetkovic miniszterelnök és Macek között április 27-én létrejött első megállapodást a régenstanács — állítólag a vezérkar és a szerb pravoszláv egyház vezetőségének tiltakozására — elvetette, a horvát „népképviselőt” május 8-i erélyes határozatával pedig Maceknek nemcsak bel-, hanem külpolitikai tekintetben is úgyszólván korlátlan felhatalmazást adott, Stojadinovic Milan volt miniszterelnök és hívei elérkezettnek látták az időt, hogy a kormányt felelősségre vonják a horvátoknak a tárgyalások során tett messzemenő engedmények miatt, melyek véleményük szerint az „állami és nemzeti egységet” veszélyeztetik. Evégből már május 31-én egy a kormányhoz intézett és 83 képviselő és 20 szenátor által aláírt 12 pontból álló interpellációban a parlament sürgős összehívását követelték abban a reményben, hogy a kormány esetleges megbuktatásával ismét kezükbe kaparinthatják a hatalmat. Ez a taktikai kísérlet azonban balul végződött, mert Cvetkovic gondos előkészítés után június 19-én összehívatta a kormánypárt szűkebb, majd a szűkebb és tágabb intézőbizottságát, s ez a két főbizottság aznapi együttes ülésén egyhangú határozattal kizárta a pártból Stojadinovicot és nyolc képviselőtársát, köztük öt volt minisztert azzal az indokolással, hogy kifejezetten kormányellenes akciójukat a pártvezetőség megkerülésével kezdeményezték s ezzel a pártfegyelmet megsértették és megbontani igyekeztek.

Stojadinovicot azok a képviselők buktatták ki, akik neki köszönhetnék mandátumukat s neki a választások idején és azóta is, egészen február elején bekövetkezett bukásáig „Vodja”, vagyis „vezér” megszólítással hízelegtek, most pedig minden lelkifurdalás nélkül kizárták abból a pártból, melyet ő alapított s amely nevét is tőle kapta. Stojadinovicot a kizárással ugyanaz a sors érte, mint elődjét Jevtiét, akit másfél hónappal az 1935. évi képviselőválasztásokon elért „nagy győzelme” után Stojadinovic buktatott meg és szorított ki saját pártjából.

Stojadinovic háttérbe szorításának különösen a horvátok örültek, mert szerintük ezzel sikerült a szerb-horvát kiegyezés útjából az egyik főakadályt eltávolítani! Így gondolkozott egyébként maga Cvetkovic is, aki a kormánypárt egységének és fegyelmének helyreállítása után, politikai súlyban és tekintélyben meggyarapodva és a régenstanács változatlan bizalmának birtokában június 27-én ismét hozzáfogott a kiegyezési tárgyalásoknak több szempontból módosult alapon való folytatásához.

A Cvetkovic és Macek közötti sorozatos megbeszélések augusztus közepén jutottak döntő stádiumba, amikor Macek kívánságára szerb és horvát részről is 3—3 szakértő jogászi formába kezdte önteni a tárgyalások anyagát és elért eredményeit, s Bledben augusztus 21-től 24-ig a három királyi helytartón kívül még a kormány szakminiszterei és Koroieć, a szenátus elnöke is bekapcsolódtak a tanácskozásokba. Perović és a bácskai származású Stanković régensek Bledben kihallgatáson fogadták Cvetkovic miniszterelnököt, augusztus 24-én pedig Cvetković és Macek a brdói kastélyban már a kész megállapodásról tettek jelentést Pál régenshercegnek, aki a régenstanács nevében a sok viszály után létrejött kiegyezést jóváhagyta.

Ugyanaz nap Cvetkovic benyújtotta az egész kormány lemondását azzal az indoklással, hogy a kormány megalakulásakor, februárban kapott megbízatásának a horvát-szerb kiegyezés megkötésével eleget tett s azért különös tekintettel a gyökeresen megváltozott belpolitikai viszonyokra és az egyre súlyosbodó külpolitikai helyzetre szükségesnek tartja egy szélesebb alapon nyugvó, a horvátok és más politikai pártok bevonásával megalakítandó koncentrációs kormány kinevezését. A régensherceg a lemondást elfogadta s nyomban Cvetkovićot bízta meg az új kormány megalakításával. Cvetkovic már kész miniszteri listát hozott magával, ami lehetővé tette, hogy az új kormány kinevezéséről szóló ukázt már augusztus 26-án aláírják s ugyanakkor az új kormány tagjai az esküt is letegyék.

A kormánynak 11 szerb, 5 horvát, 1 szlovén és 1 boszniai muzulmán tagja van. A 11 szerb miniszter közül Marković és Cubrilović a szerbiai egyesült ellenzék táborából került a kormányba, az előbbi mint az óradikális párt disszidense, az utóbbi pedig a szerb földművespárt hozzájárulásával. Az egyesült ellenzék részéről tehát csak a Davidović Ljuba vezetése alatt álló demokratapártnak nincs képviselője a kormányban. A parasztdemokrata koalíció révén a független demokratapárti Budisavljević jutott miniszteri tárcához. Az a körülmény, hogy a szlovének, a muzulmánok és Maximović személyében az óradikálispárt volt centruma is helyett kaptak a kormányban, melyből tehát a számottevő politikai pártok közül csupán a jugoszláv nemzeti párt, a demokratapárt és Stojadinović hívei maradtak ki, világosan mutatja az új kormány koncentrációs jellegét.

Az új kormány kinevezésével egyidejűleg kinevezték a „Horvát Bánság“ első bánját is, Subasić Iván, Macek sógorának személyéből. Subasić a politikában először az 1935. évi képviselőválasztásokon vállalt szerepet, amikor Macek listáján képviselői mandátumhoz jutott, mint legutóbb az 1938. decemberi választások alkalmával is. Neve azonban csak akkor lett közismertté, amikor Macek képviselői mandátumát a megegyezési tárgyalások során több ízben fontos megbízatással Belgrádban járt. Helyettes bánná Krbeć Iván zágrábi egyetemi tanárt nevezték ki.

Ezekkel a kinevezésekkel egyidejűleg augusztus 27-én a sajtóban nyilvánosságra hozták a szerb-horvát megegyezés teljes szövegét is, melyet alább szó szerinti fordításban közlünk, abban a reményben, hogy közjogi szaktudósaink között akadnak majd olyanok, akik ezt a

megegyezést megfelelő tárgyilagossággal egybevetik az 1868: XXX. t.-c.-kel, mely nem a „Horvát Bánság“, hanem Horvát-Szlavonország és Dalmácia mint társországok autonómiáját szabályozza.

A horvát-szerb megegyezés létrejöttét tudvalévően az késleltette és ennek az immár 21 év óta húzódó kérdésnek a végleges megoldását az akadályozta, hogy az 1931. évi alkotmány vonatkozó rendelkezéseinek (114. és 115. cikk) betűszerinti magyarázatában gyökerező szerb felfogás szerint az alkotmány messzebbmenő módosítása csak a király és a parlament közös elhatározásával eszközölhető. Mivel azonban II. Péter király csak 1941-ben éri el nagykorúságát, a régenstanács és a kormány a horvát-szerb kiegyezés megkötéséhez szükséges alkotmánymódosítás feletten kényes kérdését az 1931. évi diktatúras alkotmány 116. cikke alapján oldották meg, mely így szól:

Háború, mozgósítás, vagy a közrendet, a közérdekeket és az állam biztonságát veszélyeztető zavargások vagy lázadás esetén a király ebben a kivételes esetben elrendelheti, hogy ideiglenesen megtegyék a kikerülhetetlenül szükséges rendkívüli intézkedéseket a királyság egész területén, vagy ennek csak bizonyos részében, függetlenül az alkotmány és a törvények rendelkezéseitől.

Az alkotmány ezen rendelkezésének az alapján adta ki a régenstanács az alábbi rendeletet:

Rendelet a Horvát Bánságról.

Bled, 1939 augusztus 26. öfelsége II. Petar király, Isten kegyelméből és a nép akaratából Jugoszlávia királya nevében a királyi helytartók a minisztertanács javaslatára és az alkotmány 116. cikke alapján avégből, hogy a hordátoknak az állam életébe való közreműködése biztosíthatóság s ezzel a közérdekek megóvásának, aláírták a horvát bánságról és a horvát bánság megszerzéséről szóló rendeletet.

1. cikk. A szávai és a tenger melléki bánság, a zetai bánságból Dubrovnik (Raguza) városa és a dubrovnikai járás, a dunai bánságból a sidi és iloki járások, a vrbasi bánságból a gradaóci és derventi, a drinai bánságból pedig a brékói, travnikai és foinicai járások Banovina Hrvatska (Horvát Bánság) néven egy bánságba vonatnak össze. A Horvát Bánság székhelye Zágráb.

A hatáskör (illetékesség) átruházása a Horvát Bánságra.

II. cikk. i. A Horvát Bánság hatáskörébe utalják a mezőgazdaság, a kereskedelem és a gyáripar, az erdő- és bányauági, az építészeti, a szociálpolitikai, a közegészségügyi, a testnevelésügyi, az igazságügyi, a közoktatásügyi és a belügyi igazgatás ügyeit. A Horvát Bánság illetékes továbbá mindazokban az ügyekben, amelyek a jelenleg érvényben levő rendelkezések alapján a bánságok hatáskörébe tartoznak.

2. Az összes többi ügyek az ország egész területén az államhatalom szerveinek a hatáskörében maradnak.

3. Szintűgy az államhatalom hatáskörében maradnak azok az ügyek is, melyek az általános államérdek szempontjából különös jelentőséggel bírnak. Ezek a következők: Az állam biztonságáról való gondoskodás, az államellenes és bomlasztó propaganda leküzdése, a rendőrségi informatív szolgálatellátása a közrend és a béke biztosítására. — Állampolgársági ügyek; az állampolgárság megadására a bánság illetékes, kivéve az állampolgárságnak rendkívüli úton való megadását vagy az attól való megfosztást. — Bányauági törvényhozás, állami bányauzemek. Bányászati engedélyek megadásánál, amelyek a honvédelmet érintik, a bánság a katonai kormányzattal egyetértően fog intézkedni. Ha nem egyeznek meg, a minisztertanács dönt. — Az állami közlekedési eszközök, valamint a többi állami objektum építése és fenntartása. — Vallásügyek. — A nemzetközi jogi érintkezés, azzal, hogy a jogsegélyt a perenkívüli ügyekben közvetlenül a bíróságok nyújtják. — Külkereskedelem,

valamint a bánság és az ország többi részei közötti kereskedelem. (Az ország tehát egységes vám- és kereskedelmi terület.) — Törvényhozás a mértékekről és a súlyokról, a gyáripari tulajdon védelméről, a magánbiztosítási ügyekről és a biztosító társaságokról. — Váltójog, csekkjog, kereskedelmi jog, csődjog, kötvényjog, tengerészeti jog, szerzői jog. — Büntetések kiszabása az állam hatáskörébe tartozó ügyekre vonatkozó rendelkezések elleni vétségekért. — A közoktatásügyi politika alapelveinek, valamint a helyi önkormányzatok alapelveinek törvény útján való megállapítása. — A bányajog és biztosítás, valamint a vízjog általános elvei. — A nemzetvédelem biztosítására a katonai hatóságok megfelelő befolyást gyakorolnak a termelésre és a forgalomra. — A minisztertanács más ügyeket is áttehet az állami hatóságok és intézmények illetékességi köréből a Horvát Bánóság ügykörébe.

III. cikk. i. Hogy a Horvát Bánóság sikeresen elvégezhesse a hatáskörébe tartozó ügyeket, szükséges, hogy megfelelő pénzügyi önállóságot kapjon. Ez a pénzügyi önállóság az előirányzott bevételek önálló behajtásából és a bánügyi költségvetésben előirányzott kiadások eszközzéséből áll.

2. Hogy milyen pénzforrások és bevételek tartoznak a Horvát Bánóság hatáskörébe, azt külön rendelet fogja megszabni.

3. Ugyanígy külön rendelet fogja rendezni az állami alapok, az állami vagyon és az állami adósságok hovatartozásának és felosztásának a kérdését is.

4. Az ügyeknek az állam hatásköréből a bánóság illetékességébe való átutalásával a bánóság ügykörébe kerül az 1939/40. évi állami költségvetésben előirányzott megfelelő hitel is.

5. Az így átruházott hitelekre vonatkozólag a bának teljes rendelkezési joga van.

6. Amennyiben az állami költségvetésben a Horvát Bánóság részére előirányzott hitel nem lenne elegendő, utólag póthitelt fognak engedélyezni.

A közhatalom megszervezése a Horvát Bánóságban.

IV. cikk. 1. A Horvát Bánóság hatáskörébe tartozó ügyekben a törvényhozó hatalmat a király és a Szábor együttesen gyakorolják.

2. A közigazgatási hatalmat a Horvát Bánóság hatáskörébe eső ügyekben a király a bán útján gyakorolja.

3. A bírói hatalmat a Horvát Bánóságban a bíróságok gyakorolják, ítéleteiket és döntéseiket a király nevében a törvény alapján hirdetik ki.

V. cikk. A királyi hatalom minden írásbeli ténykedését a Horvát Bánóság hatáskörébe tartozó ügyekben a bán írja alá és ezért viseli a felelősséget.

VI. cikk. 1. A horvát Szábor a képviselőkől áll, akiket a nép általános, egyenlő, közvetetten választójog alapján és titkos szavazással szabadon választ a kisebbség képviselőinek biztosításával.

2. Az első választási rendet, valamint a Szábor szervezetét és házszabályát királyi ukáz fogja megállapítani. A választási rendet és a Szábor szervezetét bánügyi törvénnyel, a házszabályt pedig a Szábor határozatával lehet megváltoztatni.

3. A Szábor képviselői mentelmi jogot élveznek.

VII. cikk. i. A Szábort királyi ukázzal hívják össze s az Zágrábban ülésezik.

2. A királynak joga van a Szábort feloszlatni, de a feloszlásról szóló ukáznak tartalmaznia kell az új választások napjára és az új Szábor összehívására vonatkozó rendeletet. A Szábor feloszlásáról szóló ukázt a bán ellenjegyző

VIII. cikk. I. A király ukázzal nevezi ki és menti fel a bánat. Az ukázt az új bán ellenjegyző

2. A bán hivatalbalépése előtt hűségesküt tesz a királynak és fel esküszik a törvények tiszteletbentartására.

IX. cikk. 1. A bán büntetőjogi felelősségéről szóló törvény meghozataláig a miniszterek felelősségéről szóló törvény rendelkezéseit fogják alkalmazni, azzal, hogy a bánat a nemzetgyűlés helyett a Szábor vádolja és külön bánügyi bíróság ítélkezik felette, mely a hétszemélyes tábla A-osztályának három tanácsosából és a zágrábi közigazgatási bíróság három bírójából áll a hétszemélyes tábla A-osztálya elnökének

elnöklése alatt. Az említett tagokat és a szükséges helyetteseket az illető testületek évente választják.

2. A bán által szolgálatának törvényellenes teljesítésével a polgárok-nak okozott károkért a bánság felelős, a bánásznak viszont a bán.

X. cikk. I. A bán végérvényesen dönt az ügykörébe tartozó összes kérdésekben és végzései ellen jogorvoslatnak a törvényes feltételek mellett csak a közigazgatási és rendes bíróságok útján van helye.

2. A bánügyi alkalmazottak szolgálati viszonyairól minden vonatkozásban a bán határoz. Ez azokra az alkalmazottakra is vonatkozik, akik az állami költségvetés terhére esnek, de a bánság hatásköréhez tartozó ügyeket intéznek. A semmitőszék, a fellebbezési bíróság (tábla), a közigazgatási bíróság, a számvevőszék és a járásbíróság bírálnak, valamint az I., II. és III. rangosztályba tartozó tisztviselőknek a kinevezése és előléptetése királyi ukázzal történik.

3. Az egész rendőrségi szolgálat a bánság egész területén a bánnak van alárendelve.

XI. cikk. I. A közigazgatási pereket a Horvát Bánság illetékességi körébe tartozó ügyekben végérvényesen a zágrábi közigazgatási bíróság dönti el. A zágrábi közigazgatási bíróságra ennél fogva ezekben az ügyekben átszállanak az államtanács mindazon illetékességei, amelyeket külön rendelettel hozzájuk utalnak.

2. A miniszterelnök, illetve az általa meghatalmazott szerv a törvénysszabta határidőn belül keresetet indíthat a zágrábi közigazgatási bíróságnál, ha úgy találja, hogy a bánnak vagy a bánság valamely más szervének a végzése, amely az ügyet végérvényesen elintézte, sérti az állami vagy a bánügyi törvényt az általános állami érdekek szempontjából.

3. A számvizsgálókat a Horvát Bánság hatáskörébe tartozó összes ügyekben az önálló és véglegesen elkülönített számvevőszék végzi.

A bánügyi jogkör megállapítása.

XII. cikk. A közigazgatási bíróság újjászervezését és a számvizsgáló szervezetét királyi ukáz fogja meghatározni, melyet becikkelyezés céljából a Szábor elé fognak terjeszteni, mihamllyt ez összeül.

Alkotmánybíróság és felügyelet.

XIII. cikk. I. A törvények alkotmányosságának, valamint az állam és a Horvát Bánság közötti illetékességi ellentétek elbírására az alkotmánybíróság illetékes.

2. Ennek a bíróságnak a szervezetét és eljárását királyi ukáz fogja megállapítani.

XIV. cikk. Mindazokban az ügyekben, amelyekben az állam csupán a törvények meghozatalára illetékes, a központi kormány általános utasításokat adhat a bánásznak ezekben a törvényeknek a végrehajtására. Annak ellenőrzésére, hogy ezeket a törvényeket a bánügyi szervek miképpen hajtják végre, a központi kormány a saját közegeit küldheti ki a bánügyi kormányhoz s az ő hozzájárulásával az alantás hatóságokhoz is. A bánügyi hatóságok a központi kormány követelésére kötelesek az állami törvények alkalmazásánál elkövetett szabálytalanságokat jóvátenni. Nézeteltérés esetén mind az állam, mind pedig a bánság a közigazgatási bíróság döntését veheti igénybe.

XV. cikk. I. A minisztertanács felhatalmazást kap, hogy a szükséges intézkedéseket ezen rendeletek végrehajtására azonnal tegye meg.

2. Az ezen kormányrendeletek végrehajtására vonatkozó rendeleteket, melyek a fennálló törvényeket módosítják vagy hatálytalanítják, királyi ukázzal fogják kiadni.

3. Az összes érvényben levő rendelkezések érvényben maradnak, míg azokat illetékes úton nem módosítják.

4. A Szábor összehívásáig a király rendeleteket adhat ki a bánság hatáskörébe tartozó ügyekről. Ezeket a rendeleteket utólag a Szábor elé kell terjeszteni jóváhagyás céljából.

5. A bán felhatalmazást kap, hogy rendeletileg intézkedjék mindabban, ami az ezen törvénycikk előbbi bekezdései szerint kiadott rendeletek végrehajtásához szükséges.

XVI. cikk. Ez a kormányrendelet törvényerőre emelkedik a Hivatalos Lapban (Sluzbene Novine) való közzététel napján.

Az így megalakított s az állami és a bánási ügy- és hatáskörnek egyelőre csak nagyjából való elhatárolásával megszervezett Horvát Bánáság területe 66.393 négyzetkilométer, vagyis az ország területének 26.6%-a. Lakosainak száma 4,423.000, vagyis az ország 15,500.000 lélekre becsült lakosságának 28.6%-a. Felekezeti megoszlás szerint a Horvát Bánáság lakosai közül körülbelül 75% római katolikus, 20% szerb pravoszláv, 4% muzulmán, 0.5% protestáns és 0.5% zsidó. A Horvát Bánáság területén kívül horvát becslés szerint még 430.000 római katolikus horvát él Jugoszláviában.

A Horvát Bánásra vonatkozó régenstanácsi rendeletén kívül és ezzel egyidejűleg a királyhelytartók az alkotmány 116. cikke alapján a következő rendeletet adták ki: „A Horvát Bánáságról szóló 1939 augusztus 26-án kelt rendelet határozmányai királyi ukázokkal a többi bánáságra is kiterjeszthetők és e célból egyes bánáságokat egyesíteni lehet, mint ahogy általában területüket is meg lehet változtatni.“

Ez a rendelkezés kétségtelenül azzal a követeléssel függ össze, melyet a tárgyalások során horvát részről főleg Bosznia-Hercegovinára és a Vojvodinára vonatkozólag támasztottak. Így tehát új lehetőség nyílik további tárgyalásokra, de újabb összekülönbözésekre is.

Ha a területi és a horvát államjogi követelések terén Macek a horvát népképviselőt augusztus 29-i zágrábi ülésén elhangzott saját bevallása szerint is felmerült sok vitás kérdés miatt csak részleges eredményt tudott is kicsikarni, a politikai jellegű kérdések megoldásánál viszont a lehető legteljesebb sikert érte el. Az ezzel kapcsolatos és ugyancsak augusztus 26-án kiadott rendeletek ugyanis az 1929 óta fennálló, kezdetben egészen nyílt, 1931 őszétől fogva többé-kevésbé burkolt parancsuralmi rendszernek majdnem teljes felszámolását, de egyszersmind a szerbiai egyesült ellenzékkel 1937 októberében megkötött egyezményben támasztott követelések megvalósítását is jelentik.

A belügyminiszter előterjesztésére és a minisztertanács meghallgatása után a királyi helytartók az alkotmány 116. cikke alapján rendeletet adtak ki a nemzetgyűlési képviselők választásáról szóló 1931 szeptember 10-i törvény és e törvény összes későbbi módosításainak és kiegészítéseinek hatályon kívül helyezéséről.

Egy további rendelettel a királyi helytartók a belügyminiszter előterjesztésére és a minisztertanács meghallgatása után az alkotmány 116. cikke alapján feloszlatták az 1938 december 11-én megválasztott Szkupstinát, egy másik rendelettel pedig a szenátust, megszüntetve a király kinevezte és a választott szenátorok mandátumát.

A Horvát Bánáság megszervezésével kapcsolatos előkészítő intézkedések körébe tartozik még az is, hogy a megválasztott horvát képviselőkből és szenátorokból, valamint a választásokon többséget kapott, de mandátum nélküli horvát képviselőjelöltekből álló „Horvát népképviselőt“ augusztus 29-i ülésén megválasztotta azt a nyolc szakbizottságot, mely a bánáság hatáskörébe utalt és a közös ügyek intézésénél mint tanácsadó szerv a bán rendelkezésére fog állni. Az új bán egyik legelső rendelkezése az volt, hogy a bánáság területén levő városok kinevezett képviselőtestületeit felfüggesztette és az ügyek vitelét egy, az illető város legidősebb jogvégzett tisztviselőiből álló direktóriumra bízta.

A 21 évi testvérharc után nyélbe ütött megegyezés annak ellenére, hogy nagyrészt a külpolitikai viszonyok vészes alakulásának a behatása alatt jött létre, s hogy a függőben maradt néhány lényeges elvi és sok minden részletkérdés esetleg újabb vizálykodásnak a csiráját hordja magában, a szerbeknél és a hordátoknál általános megkönnyebbülést és szinte osztatlan meglepedést keltett. A megegyezés a szlovének is helyeslik, még pedig annyira, hogy a kormánypárt drávbánsági szervezetének Ljubljanában Koroáéc szenátusi elnök elnöklete alatt megtartott ülésén immár a horvátokéhoz hasonló önkormányzatot követeltek a maguk számára.

A horvátoknak az elért eredmény feletti örömet fokozza még az a körülmény is, hogy Krnjevic Juraj, a horvát parasztpárt volt főtitkára, aki tíz éven át külföldön képviselte a horvát nemzet jogos követeléseit, számkivetéséből szeptember 2-án visszatért hazájába, s hogy a király születésnapján, szeptember 6-án egy általános amnesztia keretében közkegyelemben részesültek az összes horvát politikai elítéltek, amivel — amint Macek lapja, a „Hrvatski Dnevnik“ szeptember 9-1 számában írja — „teljesen és véglegesen lezárult a horvát politikai életnek egy szomorú és gyászos lapja“.

A sok nyüatkozat és megjegyzés közül, amellyel szerb és horvát részről a megegyezés művét kísérték, itt csak Kosutié Ágostnak, a horvát Szábor leendő elnökének a horvát „népképviselő“ augusztus 29-i ülésén elmondott beszédéből vett következő megállapításokat idézzük: „A mi horvát hazánkban nincs a közéletnek olyan területe, amelyről azt mondhatnák: hála Istennek, itt jobb, mint ahogy évnék előtt volt... Ez az első lépés nem jelenti azonban az egyedüli és utolsó lépést is; a politikai megegyezés útján becsületesen, őszintén és nyíltan kell tovább haladnunk ... A harc még nem fejeződött be, hanem ellenkezőleg most kezdődik!... Horvátország húsz év előtt Európa vonaglása közben elvesztette szabadságát. Most ugyanennek az Európának újabb vajúdása közben vissza kell kapnia elveszített szabadságát.“ („Hrvatski Dnevnik“ augusztus 31.)

Végezetül még rá kell mutatnom a szerb-horvát kiegyezésnek egy olyan következményére, mely igen közelről érinti a jugoszláviai magyar kisebbségnek egy tekintélyes, több mint 80.000 főnyi részét, s ezen keresztül az anyaország egész magyarságát is. Eddig ugyanis a Horvát Bánsághoz csatolt területen élő magyarság kulturális és iskolaügyi téren kizárólag a belgrádi országos kormánytól függött, ami a gyakorlatban azt eredményezte, hogy két tengődő református felekezeti elemi iskolán kívül ennek a magyar kisebbségnek nincs egyetlenegy magyar tannyelvű elemi iskolai párhuzamos tagozata és egyetlenegy magyar nemzetiségű tanítója sem, s hogy egyesületi téren is csak elvétve lehetett magyar jellegű egyesületeket alakítani. Most ennek a magyar népcsoportnak közoktatási és összes kulturális ügyeit a Horvát Bánság fogja intézni. Remélni akarjuk, hogy utat-módot talál a húsz év alatt felhalmozódott súlyos magyar sérelmek mielőbbi gyökeres orvoslásának!